

tegen een in ons oog verderfelijken en voor onze nationale onafhankelijkheid gevaarlijken maatregel.

Met berekeningen omtrent hetgeen geschieden kan, vergist men zich trouwens niet zelden. Het komt *ook* in het *politieke* leven dikwijls anders uit dan men verwacht en bedoelt. God haalt vaak door onze berekeningen een streep. En zelfs in het parlementaire leven is het soms plicht een weg te gaan zonder dat men van te voren weet of berekenen kan tot welke gevolgen de stap, dien men doet, zal leiden.

De verwerping der begrooting van den generaal Van Rappard is niet het eenige voorbeeld van een verrassend en niet verwacht resultaat.

Nog heden meen ik, dat wij onzen plicht hebben gedaan, en dat wij niet vóór die begrooting mochten stemmen.

Zoowel wat ik later omtrent militaire eischen heb vernomen, als de les, die 1914 ons heeft geleerd aangaande het hooge belang eener snelle mobilisatie voor het behoud onzer onafhankelijkheid, bevestigt mij in mijne overtuiging, dat wij recht hebben gehandeld.

Toch gun ik ieder, die meent, dat berekening en, in verband daarmee, overleg voorzichtiger ware geweest, gaarne zijne meening, slechts onder dit voorbehoud, dat onze handeling *dan van aard ware veranderd*, en dat gedachtenwisseling tusschen partijgenooten achteraf over de gedragslijn die in deze de voorkeur had verdiend nooit een ander dan een volkomen vriendschappelijk karakter mag hebben.

Ik teeken voorts nog aan, dat al was de ontslag-aanvraag van het Kabinet-de Meester, die op 24 December plaats had, begrijpelijk, zij toch naar mijne meening niet had *behoeven* te volgen, vermits de beschikking van den Minister Van Rappard van 12 Juli 1907 genomen was in strijd met de afspraak met zijne ambtgenooten, die hem vermoedelijk binnenskamers daarover wel zullen hebben onderhouden.

En eindelijk vermeld ik, dat ik ook na die collectieve demissie in den eersten tijd nog van meening was, dat de rechterzijde niet moest optreden en dat de linkerzijde, omdat zij de meerderheid had in de Tweede Kamer, nog steeds de Regeeringstaak behoorde te torschen. Ik behoef het niet te